

באווירה חיובית

על אווירה לימודית חיובית, חשיבותה וכיצד משפרים אותה

קהל יעד: כיתות ד-ה

רקע:

אווירה לימודית חיובית ותומכת היא תשתית חיונית לכל למידה ובכללה למידה רגשית- חברתית (SEL). אווירה כזו מחזקת את תחושת הביטחון הרגשי של התלמיד בכיתה והיא תנאי הכרחי לרווחתו וליכולתו ללמוד ולהתפתח.

תחושת ביטחון רגשי היא מצב רגשי שבו מרגישים התלמידים שמקבלים אותם כפי שהם, שמותר להם להתבטא, לפעול ולטעות בלי שישפטו אותם או ילעגו להם, הם חשים שמקשיבים להם כי דבריהם בעלי ערך והם חשים ראויים לאהבה, לכבוד ולהערכה.

תחושת הביטחון הרגשי היא תנאי הכרחי ליכולתם של התלמידים לפנות אנרגיה ללמידה, וכאשר היא אינה קיימת התלמידים עסוקים בהישרדות ואינם פנויים להפעיל תהליכי חשיבה גבוהים יותר הנדרשים לצורך למידה והתפתחות.

האווירה הלימודית והאווירה הרגשית והחברתית בכיתה בלתי ניתנות להפרדה והן מושפעות מהאינטראקציה בין המורה לתלמידים, מהחומר הנלמד ומגורמים נוספים. [המודל הרב-ממדי לאקלים וניהול כיתה](#) של שפ"י מתייחס להיבטים שיש לקדם באופן פרואקטיבי, להתנהלות בזמן השיעור ולתהליכי הלמידה והרפלקציה של הצוות לאחר השיעור, באופן מתמשך וקבוע. ביחידה זו נתמקד בחלקים הבאים מתוך המודל: יחסי מורים-תלמידים; יחסים בין תלמידים והגברת תחושת השייכות; הקניית עקרונות לניהול שיח רגשי בכיתה.

ליחסים בין המורים לתלמידים היבטים רבים ולא נוכל להקיף כאן את כולם. נתמקד בתרומה של המורים לאווירה בכיתה בעיקר בהקשרים של התייחסות יום-יומית המאופיינת בכבוד, אמפתיה, אכפתיות וגישה מקבלת ובלתי שיפוטית, כפי שהדבר מתבטא בעקרונות הבאים:

- **שיפוטיות? לא בבית ספרנו** – גישה בלתי שיפוטית, מכבדת ורצון לשמוע את כולם.
- **מותר שיהיה קשה** – מתן לגיטימציה לכל קושי, לימודי או רגשי, שהתלמידים מביעים, והימנעות מהקטנת הקושי או מביטולו.
- **אין רגשות אסורים, רק התנהגות אסורה** – הבנה שיש התנהגויות אסורות ובלתי ראויות אך אין רגשות אסורים או בלתי ראויים. מסיבה זו אין להתווכח עם תלמידים על רגשותיהם, אך כדאי לבחון מה הם מסיקים מרגשות אלה ואיך הם מתרגמים אותם להתנהגות ולהעמיד גבולות ברורים לגבי ההתנהגות.
- **לשמור על התלמיד** – הימנעות מהעמקה חודרנית בקושי של תלמיד אחד בזמן השיעור, מתן התייחסות אמפתית ומחזקת ככל האפשר והעברת הדיון לכיתה כולה. יש לעצור את השיח אם נראה שהוא עלול לגלוש לחשיפת יתר.
- **חיזוקים, חיזוקים ושוב חיזוקים** – מתן חיזוקים לתלמידים על כל מאמץ לימודי, חברתי או רגשי, על כל התנהגות חיובית, על כל רצון לשתף ולהתמודד וכמובן על כל הצלחה, קטנה כגדולה.
- **כולם חשובים ושייכים** – עידוד פעילויות שמעמיקות את תחושת השייכות והעברת מסר קבוע ומתמשך לכל התלמידים שהם שייכים לכיתה, שהם חלק בלתי נפרד ממנה ושכל אחד מהם הוא בעל ערך והוא תורם וחשוב בכיתה.

שיפור האווירה כחלק מההוראה השוטפת

על פי המדריך של Casel להטמעת SEL בבתי ספר, אחד הדברים החשובים שמורים יכולים לעשות כדי ליצור אווירה לימודית חיובית הוא לבסס שגרות (רוטינות) ותהליכים קבועים לתמיכה ב-SEL לאורך השנה.

המהלך המוצע כאן מאפשר שילוב של תהליכי SEL לשיפור האווירה בכיתה בכל נושא לימודי מבוסס טקסט, כמו היסטוריה, מקרא, גאוגרפיה ותרבות ישראל.

טיפים:

- הכניסו שגרות של עצירה ושקט בתחילת כל שיעור, למשל לעצום עיניים ולהתמקד במה שאנחנו מרגיש עכשיו, לקחת כמה נשימות עמוקות, לחשוב על משהו נעים או על משהו טוב שקרה לנו היום.
- הקצו זמן לרפלקציה בסוף משימה או בסוף השיעור. הזמינו את הילדים לחשוב או לכתוב לעצמם כיצד הרגישו בשיעור, מה היו הסיבות לכך והאם יש משהו שירצו לעשות אחרת בפעם הבאה. אפשר להנהיג הרגל של שימוש ביומנים אישיים, שבהם התלמידים יכתבו לעצמם את תחושותיהם.
- למדו את התלמידים לפתוח את דבריהם במילים שמעידות על הקשבה ועל כבוד לדעתו של האחר, גם אם היא שונה: "הבנתי מה אמרת, אבל לדעתי..."; "בהמשך למה שאמרת..."; "כמו שהדר אמרה..." השתמשו במילים האלו בעצמכם בכל הזדמנות.
- נסו לשלב בכל שיעור עבודה בזוגות או בקבוצות. השתדלו לתת הנחיה או מטלה המזמינה שיתוף פעולה, למשל: "עליכם לשתף פעולה וליצור יחד תרשים משותף הבנוי מכל אבני היסוד שנלמדו בשיעור".
- בסיומה של "הערכה אחרת", כלומר הערכה שיש בה משוב חיובי על התפתחות, מתוך הנחה שגם אם הילד לא הבין את מלוא החומר, עדיין הצליח לרכוש שליטה בחלק מהמיומנויות. למשל, אם אינו שולט בכל לוח הכפל, אין לומר: "אינך שולט", אלא: "אתה שולט בכפולות של 2, 5 ו-10". חשוב לשקף את הישגיהם.
- אחת הדרכים היעילות ביותר לשפר את האווירה בכיתה היא באמצעות מתן דוגמה אישית:
 - תנו יחס מכבד לכל שאלה או תשובה של תלמיד.
 - נסו ליצור אווירה אותנטית של שמחה ונועם – הרשו לעצמכם להתלהב באופן מוחצן מהתכנים הנלמדים, מהישגי התלמידים ומהתנהגויות מכבדות ומתחשבות שלהם כלפי חבריהם.
 - הביעו אמפתיה כלפי התלמידים.
 - פרגנו כאשר יש הזדמנויות אמיתיות. חפשו הזדמנויות כאלה עבור כל התלמידים.
 - שתפו את הכיתה בקשיים או בכישלונות שחוויתם בעבר או חווים בהווה בעבודה או בחיים בכלל (כאלה שאפשר לשתף ללא חשיפת יתר).

מטרות:

1. לשפר את האווירה הלימודית בכיתה.
2. לחזק את תחושת הביטחון הרגשי של התלמידים.
3. לשלב את התהליכים האלה בלמידת תחום הדעת.

מהלך ההוראה בכיתה

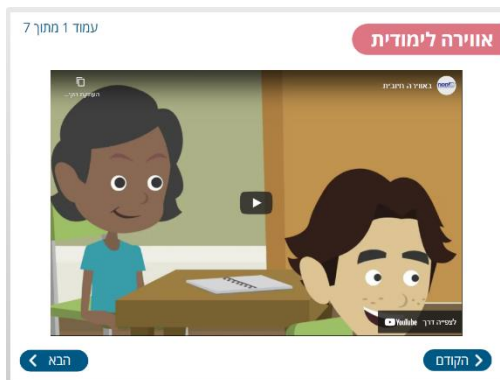
שקופית פתיחה

שקופית זו מציגה את נושא המפגש. אפשר לשאול את התלמידים במה לדעתם יעסוק המפגש. אפשר גם לשאול אותם מה היא אווירה חיובית בכיתה ובמה היא מתבטאת, לדעתם.

שקופית 1 – אווירה לימודית

צפו עם התלמידים בסרטון הקצר. בתום הצפייה שאלו את התלמידים איך הם הרגישו כאשר צפו בשתי הכיתות. האם המצבים נראו להם מוכרים, האם הזדהו עם מישהו מהדוברים או עם שאר התלמידים בכיתה.

שקופית 2 – איך ההרגשה?

בקשו מהתלמידים לשער כיצד מרגישים התלמידים בשתי הכיתות שהוצגו בסרטון. תוכלו לסמן את תשובות התלמידים בלחיצה על מילות הרגש או להזמין תלמידים לסמן בעצמם ולהסביר את תשובתם. התלמידים גם יכולים להוסיף רגשות שאינם נמצאים ברשימה.

שקופית 3 – בכיתה שיש בה אווירה חיובית אפשר...

עמוד 3 מתוך 7

בכיתה שיש בה אווירה חיובית אפשר...

כאשר האווירה בכיתה חיובית, התלמידים מרגישים בנוח לעשות את הדברים הבאים:
נררו רק את המשפטים המתאימים והוסיפו משלכם.

כיתה שיש בה אווירה חיובית

לדבר מול כולם לשתף בקושי להודות שלא מבינים משהו

לבקש עזרה זה מזה לצחוק על מי שטועה להשתלט על השיחה

להציע רעיונות, גם אם הם חדשים וקצת שונים אחר הקלידו כאן

הבא < > הקודם

שקופית זו עוסקת בהשפעתה הטובה של אווירה חיובית על התחושות ועל ההתנהגות של התלמידים בכיתה. בקשו מהתלמידים לגרור לאזור המוקף בקו מקווקו את הדברים שתלמידים מרגישים בנוח לעשות בכיתה שיש בה אווירה חיובית.

שקופית 4 – מה מונע אווירה לימודית חיובית?

עמוד 4 מתוך 7

מה מונע אווירה לימודית חיובית?

לפניכם מספר נורמים אפשריים. לחצו על גורם שלדעתכם יש לו השפעה רבה. אם יש גורם שאינו מופיע כאן, הוסיפו אותו ב"אחר".

יש תלמידים שלועגים לאחרים וגוררים איתם את השאר

יש תלמידים שלא מבינים שחשוב להקשיב

יש תלמידים שלא יודעים לשים את עצמם בנעליים של האחר

חלק מהתלמידים לא מקשיבים כי הם משועממים

חלק מהתלמידים לא מקשיבים כי אינם מבינים את החומר

אחר

הבא < > הקודם

מומלץ להתחיל את הפעילות ברגע של מחשבה. לחצו על רגע, חושבים ובקשו מהתלמידים לחשוב על השאלה למשך פרק זמן מוקצב על פי החלטתכם ולכתוב לעצמם על דף תשובה לשאלה.

לאחר מכן, הזמינו אותם לסמן את אחת התשובות המופיעות בשקופית, או להוסיף באחר תשובה משלהם אם תשובתם אינה מופיעה ברשימה.

שקופית 5 – מי האחראי לאווירה הלימודית בכיתה?

עמוד 5 מתוך 7

מי האחראי לאווירה הלימודית בכיתה?

גם וגם התלמידים המורה

– 0 + – 0 + – 0 +

הסבירו את תשובותיכם.

הבא < > הקודם

זוהי פעילות סקר העוסקת באחריות לאווירה הלימודית בכיתה. היא מיועדת לעורר מחשבה ודיון – האם האחראיות היא על המורה? על התלמידים? גם וגם?

מטרת הפעילות לעורר מודעות בקרב התלמידים לכך שגם להם יש אחריות על האווירה בכיתה ושהם בעצמם יכולים לגרום לאווירה בכיתה להיות נעימה יותר ובטוחה יותר עבורם. חשוב שהתלמידים יגיעו למסקנה זו בעצמם, וגם אם לא, שיתעורר דיון בנושא, שהתלמידים ינמקו את תשובותיהם השונות ויחשבו על הסוגיה.

שקופית 6 – איך זה בכיתה שלנו?

עמוד 6 מתוך 7

איך זה בכיתה שלנו?

איך הייתם מגדירים את האווירה הלימודית בכיתה שלכם?

טובה מאוד

טובה

בינונית

לא כל כך טובה

הקודם

הבא

פעילות זו עוסקת בשאלה רגישה שעלולה להעלות על פני השטח מתחים שקיימים בכיתה. החליטו אם לבצע את הפעילות או לפסוח עליה בהתאם להערכתכם לגבי הקריטריונים הבאים: פוטנציאל הנפיצות של הנושא, רמת האמון בין תלמידי הכיתה, מידת המוכנות והפניות שלכם להתמודד עם קונפליקטים שיעלו בין תלמידים.

אם אתם בוחרים לקיים את הפעילות, חשוב לנהל את הדיון באופן מכבד ואמפתי, להימנע משיפוטיות כלפי

רגשות שתלמידים מעלים ומנקיטת עמדה לטובת תלמיד זה או אחר. חשוב להזמין את התלמידים להקשיב זה לזה, לתת לכולם להתבטא ולגייס אותם למצוא ביחד פתרונות אפשריים לבעיות ולמתחים שעולים. על פי הצורך, אפשר לשתף את היועצת החינוכית בבית הספר בבעיות הדורשות התייחסות אישית.

שקופית 7 – אז מה אפשר לעשות?

עמוד 7 מתוך 7

אז מה אפשר לעשות?

מה לדעתכם אפשר לעשות כדי לשפר את האווירה הלימודית בכיתה?
התחלקו לקבוצות של 4 תלמידים וקראו את ההנחיות:

1. חלקו תפקידים לכל חברי הקבוצה, למשל:
 - אחריות לביצוע המשימה ולסימה בזמן
 - כתיבת הרעיונות
 - ניהול הדיון כך שיהיה מכבד ובהשתתפות כולם
 - הצגת הרעיונות בכיתה לאחר הפעילות
2. נהלו דיון והעלו רעיונות לשיפור האווירה הלימודית בכיתה. האחראי או האחראית לכתיבת הרעיונות יכתבו אותם.
3. בסיום, נציגי הקבוצות יציגו את הרעיונות בכיתה.

חזרה להתחלה

הצעות המערכת

הקודם

פעילות זו מתאימה לביצוע בקבוצות. חלקו את התלמידים לקבוצות או תנו להם להתחלק בעצמם, לשיקולכם.

הזמינו את התלמידים לפעול לפי ההנחיות שבשקופית. בחרו האם לתת להם להיעזר בהצעות המערכת במהלך המשימה או להציג כהעשרה לאחר ביצוע המשימה. אם החלטתם שהם יעזרו ברעיונות מרשימת ההצעות, בקשו מהם לנמק את ההצעות ולהרחיב את הדיון עליהן בקבוצות ובהצגה בכיתה.

כדאי לסיים את המפגש בהתייבות כיתתית משותפת לנסות ליישם את הטיפים בשיעורים הבאים. לאחר מספר שיעורים בדקו האם התלמידים אכן מיישמים את הטיפים, האם הם מרגישים שינוי באווירה בכיתה, ואם לא, מה לדעתם מונע את השינוי.